

ย้อนอดีตปัตตานี : การปัก “หลักเมือง” ในบริบท ความ (ไม่) มั่นคง ของทศวรรษ 2490

พิชชु แสงทอง

ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หากเทียบชื่อเสียงของศาลหลักเมืองจังหวัดต่าง ๆ แล้ว ศาลหลักเมืองยะลาดูเหมือนจะเป็นที่รู้จักกันมากที่สุด เพราะมีการจัดงานเฉลิมฉลองกันทุกปี โดยชาวบ้านจะรู้จักกันดีในนาม “งานหลักเมือง” ที่จังหวัดจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ต่อเนื่องกันร่วมสัปดาห์ มีการออกร้าน มีมหรสพ ศิลปะการแสดงพื้นบ้านแขนงต่าง ๆ พร้อมการประกวดประชันอื่น ๆ มากมาย

แต่ศาลหลักเมืองยะลานั้นไม่ได้เก่าแก่เท่าศาลหลักเมืองปัตตานี แม้ว่าจะสร้างขึ้นในห้วงเวลาที่ไม่ห่างกันมากนัก แต่เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการสร้างศาลหลักเมืองปัตตานีแล้ว จะพบว่าคณะผู้สร้างนั้นมีเจตนาที่จะให้ศาลหลักเมืองปัตตานีสื่อความหมายทางการเมืองและความเชื่อศรัทธาครอบคลุมไปถึงพื้นที่จังหวัดยะลาและนราธิวาสอีกด้วย อันจะเห็นได้ว่าในห้วงเวลานั้นความตระหนักถึงจังหวัดชายแดนภาคใต้ในฐานะ “หน่วยทางวัฒนธรรมอันจำเพาะ” ยังมีอิทธิพลอยู่ในวิถีคิดเกี่ยวกับการจัดการทางการเมืองของราชการไทยในช่วงการยกเลิกระบบมณฑล ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ใหม่ ๆ

บทความนี้จะย้อนรอยความคิดและปรากฏการณ์เรื่องการสร้างหลักเมืองปัตตานี ตามหลักฐานลายลักษณ์อักษรของราชการที่หลงเหลืออยู่ ซึ่งจะแสดงให้เห็นบุคคลแวดล้อมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง บทบาทของรัฐบาลกลาง และบทบาทคนในท้องถิ่นที่ได้ร่วมกันสร้างศาลหลักเมืองเพื่อให้เป็นหลักหมายแห่งการเมืองและอำนาจ ตลอดจนความเชื่อของคนส่วนหนึ่งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

การผูกดวงเมือง

ตามธรรมเนียม การประกอบพิธีกรรมสำคัญลักษณะนี้ คติความเชื่อพราหมณ์-พุทธ จะให้ความสำคัญกับฤกษ์ยามานาที ซึ่งเรียกกันว่า “ดวงเมือง” ในการจัดสร้างหลักเมืองของปัตตานีก็เช่นเดียวกัน พระยารัตนภักดี อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี และอดีตผู้ว่าราชการภาค 9 ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงทศวรรษ 2490 อันเป็นช่วงเวลาปัตตานีเริ่มเกิดประเด็นปัญหาทางการเมืองการปกครอง อันสืบเนื่องจากการเคลื่อนไหวของหะยีสุหลง และการสูญหายของท่านในเวลาต่อมา นั้น พระยารัตนภักดีระบุว่า การผูกดวงเมืองดำเนินการโดยสมเด็จพระ

“ความสงบเรียบร้อย
ในจังหวัดปัตตานี
เป็นไปในทางที่ไม่ราบรื่นเสมอมา
ควรจัดพิธีให้เกิดเป็นมงคล
ตามโบราณคดี”
(พระยารัตนภักดี, 2515, น.93)
ด้วยเหตุดังนั้น
หลักเมืองจึงมีฐานะ
เป็นสัญลักษณ์หนึ่งของการที่
ปัตตานีจะได้ผูกโยงอำนาจ
เข้ากับกรุงเทพมหานคร
อย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้น
โดยกระทำการผูกโยงนี้
ผ่านพิธีกรรมทางโหราศาสตร์
คือผูกดวงเมือง และ
“โยงไว้กับกรุงเทพพระมหานคร”

พระสังฆราช วัดสระเกศ ขณะที่ท่านยังเป็น “พระธรรมเจดีย์” โดยท่านได้ผูกดวงเมืองและให้ฤกษ์เป็น “ศิริ ศุภมัสดุ ฤๅ๖ปีเถาะ วันที่ 13 พฤษภาคม 2594 ศุภรปิกติศุภวารมหาพิไชยฤกษ์”

ทั้งนี้โดยความเห็นพ้องของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย ตั้งแต่ “พระสงฆ์ทรงมณศักดิ์ ขีพราหมณ์ โหราจารย์ รัฐมนตรี ข้าราชการ พ่อค้า และประชาชน” ได้เวลา 09.28 นาฬิกา เป็นปฐมฤกษ์ จึงเข้าสู่พิธีการยกเสาหลักเมือง ทั้งนี้ในห้วงเวลา

ดังกล่าว พระยารัตนภักดี บันทึกไว้ถึงการเกิดปรากฏการณ์มหัศจรรย์ อันถือเป็นฤกษ์ดี คือ ฝนตกลงมาอย่างชุ่มชื้น

“ในวันนี้ตอนเช้า อากาศครึ้ม ทำท่าเหมือนฝนจะตก แต่ก็ไม่ตก จนเสร็จพิธีแล้วถึงเวลา 11 นาฬิกาเศษ ฝนตกหนักในบริเวณเมืองทั่วไปจนน้ำท่วมสนาม ส่วนอำเภอนอก เช่น หนองจิก ยะรัง ไม่ตก ตามธรรมดาในเดือนพฤษภาคมนี้ เมืองภาคใต้ชายทะเลตะวันออกเป็นฤดูร้อนแห้งแล้ง แต่ที่ฝนตกมากจึงถือว่าเป็นนิมิตมงคลแก่ปัตตานี” (2515, น. 94)

ปรากฏการณ์ฝนตกในฤดูแล้งดังกล่าว ถูกเชื่อว่าเป็นนิมิตหมายที่เป็นมงคลแก่เมืองปัตตานี เพราะไม่เพียงแต่เกิดฝนตกในฤดูแล้งเท่านั้น แต่ฝนยังเลือกตกเฉพาะในเขตตัวเมืองที่กำลังทำพิธีกรรมกันอยู่ด้วย อันแสดงให้เห็นตามคติความเชื่อว่า ฝนแม้จะเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ แต่การที่ได้ตกลงมาในฤดูกาลที่ไม่ควรตก และตกเฉพาะที่ จึงทำให้ฝนกลายเป็นปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติที่สัมพันธ์กับพิธีการยกเสาหลักเมืองดังกล่าวนั่นเอง อันทำให้เห็นได้ว่าฤกษ์ยามาที่ดังกล่าวของพิธีกรรมมีความถูกต้องเหมาะสม จนกระทั่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำบ้านเมืองได้ดลบันดาลให้เกิดความมหัศจรรย์ขึ้นมาได้

ใน “คำประกาศเทวดาเมื่อฝังหลักเมือง” มีข้อความคำประกาศตอนหนึ่งแทรกไว้ด้วยเบื้องหลังและความเป็นมาของการสร้างหลักเมือง แสดงให้เห็นถึงความตระหนักในอำนาจแบบรวมศูนย์ของข้าราชการตามหัวเมืองต่าง ๆ ที่สะท้อนออกมาผ่านพิธีกรรมการสร้างหลักเมือง ซึ่งใน พ.ศ. 2494 นั้นประเทศไทยมีจังหวัดทั้งสิ้น 70 จังหวัด “ท่านจึงจัดให้มีราชพิธีฝังหลักเมืองไว้เป็นส่วนมาก หากจะมีเหลืออยู่บ้างเป็นส่วนน้อย” เนื้อความในประกาศตอนหนึ่ง แสดงให้เห็นถึงบทบาทของพระยารัตนภักดีในการเป็นผู้ริเริ่มเรื่องนี้ว่า

“ก็แหละ การสร้างหลักเมืองประจำจังหวัดปัตตานี เพราะเหตุพระยารัตนภักดีข้าหลวงประจำจังหวัดปัตตานีปัจจุบันนี้ มีจิตต์ประกอบด้วยเมตตาพรหมวิหารธรรม ประสงค์จะน้อมนำมาซึ่งความศิริมงคลอันอุดมแก่ประชาชนจังหวัดนี้ จึงมาคำนึงถึงจารีตประเพณีแห่งชาวไทยในโบราณกาลว่า บรรดาปฏีรูปเทศสถานอันท่านบูรพชนสร้างเป็นบ้านเมือง จะเกิดความสถาพรรุ่งเรืองมั่นคงสมบุญด้วยธนาสารสมบัติ และความสุขศิริสวัสดิ์พิพัฒน์มงคล สมบูรณ์พูนผลด้วยสิ่งพึงปรารถนา อยู่เย็นเป็นสุขปราศจากทุกข์ภัย เพราะอาศัยท่านบูรพชนเหล่านั้น ประกอบพิธีพุทธศาสตร์และไสยศาสตร์ฝังหลักเมืองไว้เป็นมิ่งขวัญ เหตุนั้น บรรดาเมืองสำคัญในประเทศไทยทั้ง 70 จังหวัด ท่านจึงจัดให้มีราชพิธีฝังหลักเมืองไว้เป็นส่วนมาก หากจะมีเหลืออยู่บ้างเป็นส่วนน้อย เพื่อให้เป็นการคล้อยตามคตินิยมจารีตประเพณีสืบ ๆ มา ท่านพระยารัตนภักดีข้าหลวงประจำจังหวัดปัตตานีนี้ จึงได้นำมูลคดีที่จะให้มีราชพิธีฝังหลักเมือง นำเสนอเรื่องไปยังกระทรวงมหาดไทยพร้อมด้วยหลักฐาน ท่านรัฐมนตรีปัจจุบันนี้ได้รับพิจารณาโดยปรีชาญาณ เห็นว่าการฝังหลักเมืองนี้ชอบด้วยประเพณีจารีตของชาวไทย เหตุเป็นมิ่งขวัญบำรุงน้ำใจแห่งประชาราษฎร์ จึงได้มีคำสั่งอนุญาตเป็นทางราชการให้สร้างสรรค์พระหลักเมืองไว้เป็นสิ่งสำคัญประจำจังหวัดปัตตานี ให้เป็นมิ่งเฉลิมศรีเสมอด้วยจังหวัดที่ได้จัดการฝังหลักเมืองไว้แต่เบื้องโบราณกาล นับว่าสมด้วยปณิธานของนิกรประชาราษฎร์ที่มีความปรารถนาให้มีพระหลักเมืองในจังหวัดนี้ทุกถ้วนหน้า” (พระยารัตนภักดี, 2515, น.103)

ข้อความตอนนี้ แสดงให้เห็นว่าพิธีตั้งหลักเมืองนั้นถือเป็น “ราชพิธี” ที่มีความเกี่ยวข้องกับสำนักพระราชวังด้วย โดยในการครั้งนี้ของปัตตานี สำนัก

พระยารัตนภักดี
อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี และอดีตผู้ว่าราชการภาค 9

พระราชวังก็ได้เข้ามาเกี่ยวข้องในแง่ของการเตรียมการเพื่อให้ถูกต้องตามโบราณราชประเพณี การขออนุญาต จัดสร้าง นอกจากต้องขอโดยตรงต่อกระทรวงมหาดไทยแล้ว ยังต้องทำหนังสือไปยัง “สำนักพระราชวังสมุหพระราชพิธี” อีกด้วย ในขั้นตอนการทำพิธี สำนักพระราชวังฯ ก็ได้ส่งพรหมณ์เข้าไปร่วมพิธีเช่นกัน

ตามฤกษ์ยามยามดีดังที่สมเด็จพระสังฆราชวัดสระเกศได้ผูกให้ การประกอบพิธีกรรมจะต้องกระทำ 4 วันด้วยกัน คือ ระหว่างวันที่ 10-13 พฤษภาคม 2494

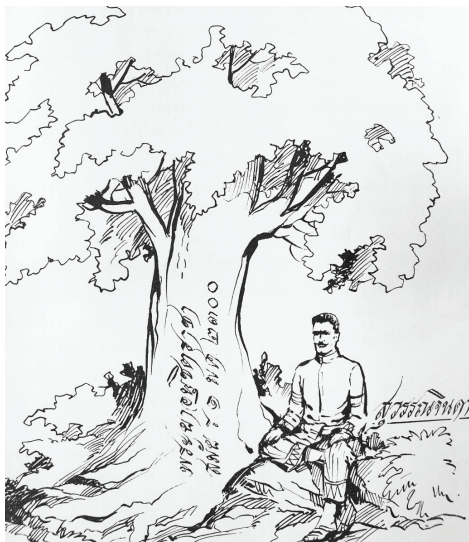
ด้วยเหตุที่เป็นราชพิธี ในกระบวนการประกอบพิธีกรรม และขั้นตอนต่าง ๆ จึงมีตัวแทนเจ้าหน้าที่แผนกมหาดไทยเป็นผู้ดำเนินการ เริ่มจากเช้าวันที่ 10 พฤษภาคม เจ้าหน้าที่แผนกมหาดไทยได้จัดตั้งเครื่องบูชาประดิษฐานพระพุทธรูป ตั้งอาสน์สงฆ์ สวดพระปริตร ตั้งอาสน์สงฆ์สวดภาณวาร ตั้งอาสน์สงฆ์นั่งปรก และผู้เขียนไทย ตั้งบายศรีเงินทอง และเครื่องเวียนเทียน พร้อมทั้งดินที่พลีมาทุกสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทั้ง 4 ทิศในจังหวัดปัตตานี คือ ทิศตะวันออกใช้ดินบนเขาบ่อฮัย ตำบลคอกกระบือ อำเภอ

ปะนาละ ทิศใต้ ใช้ดินบนเขาฤาษี ตำบลมายอ อำเภอมายอ ทิศตะวันตกใช้ดินวังพลายบัว ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ ส่วนทิศเหนือ ใช้ดินในเขตอำเภอเมือง

จากนั้นจึงตั้งประดิษฐานดวงเมืองเข้าในพิธีมณฑล ตั้งศาลบูชาเทวดาทั้ง 5 มีใบศรีตอง 3 ชั้น ยอดบายศรีมีพุ่มดอกบานไม่รู้โรย และเครื่องบัตร์พลี (ประกอบด้วยท้าวธตรัฐ ท้าววิรุฬหก ท้าวภูเวงราช และพระหลักเมือง) ล้อมด้วยราชวัตร ฉัตร ธง ผูกด้วยกล้วย อ้อย ประจำทิศ และโยงสายสิญจน์มายังพิธีมณฑล มีพระสงฆ์สมณศักดิ์ 22 รูปเจริญพระพุทธมนต์

ในพิธีกรรมวันแรก เสร็จสิ้นในช่วงเย็น พลตรีบัญญัติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานในพิธี ถัดมาพระยารัตนภักดีจุดเทียนทองถวายประธานสงฆ์ พระสงฆ์เจริญมงคลคาถาจุดเทียนไชย มีการประโคมฆ้องชัย ดุริยางค์ พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ก่อนจะมีการภาวนารตามลำดับไปเป็นชุด

ส่วนวันรุ่งขึ้น มีถวายภัตตาหารเช้าและเพล มีพิธีสงฆ์และการสวดภาวนาร

การประกอบพิธีกรรมในวันที่ 12-13 พฤษภาคม ถือได้ว่าเป็นไฮไลท์สำคัญ เนื่องจากมีพิธีจารึกดวงเมืองลงแผ่นทอง แผ่นเงิน แผ่นทองแดง แผ่นหินอ่อน แผ่นเงินลงยันต์ไตรสรณคมณ์ และแผ่นเงินลงยันต์ธาตุทั้ง 4 พิธีกรรมสำคัญนี้ดำเนินในเวลา 15.02 นาฬิกา เมื่อรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย จุดเทียนเงินเทียนทองที่โต๊ะจารึกทั้ง 6 โต๊ะ จากนั้น “โหรลั่นฆ้องไชย พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา ประโคมแตรและดุริยางค์ตลอดเวลาจารึกจนแล้วเสร็จ พรหมณ์หลั่งน้ำสังข์ที่ดวงชะตาเมือง แผ่นเงิน แผ่นทอง แผ่นทองแดง และแผ่นหินอ่อนที่จารึกแล้วนั้น แล้วห่อม้วนแผ่นดวงชะตาเมืองด้วยผ้าแพรแดง พันใหม่เป็นเบ็ญพวรรณเสร็จแล้ว เชิญดวงชะตาเมืองวางบนพานทองตั้ง ณ หน้าพระพุทธรูป ต่อจากนั้น พรหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนสมโภชดวงชะตาเมือง ชาวพนักงานประโคมสังข์ แตร และดุริยางค์ ครั้นถ้วน 3 รอบแล้ว พรหมณ์เจิมแผ่นดวงชะตาเมือง ห่อม้วนดวงเมืองทั้ง 3 แผ่น บรรจุในองค์เสาหลักเมือง ปิดสลักแล้วปิดแผ่นเงินยันต์ที่โคนเสาเสร็จ” (พระยารัตนภักดี, 2515, น. 97) โดยในวันนี้ มีการสวดภาวนารต่อไปเป็นชุดจนกระทั่งรุ่งเช้านี้ว่าเพื่อเป็นสิริมงคลต่อฤกษ์กับพิธีกรรมวันสุดท้ายที่จะเริ่มในเวลา 07.00 น.

วันที่ 13 พฤษภาคม ซึ่งเป็นวันสำคัญเพราะจะเป็นพิธีการยกเสาหลักเมือง มีผู้เข้าร่วมหลายฝ่าย พระยารัตนภักดี บันทึกในกำหนดการไว้ว่า นอกจากรัฐมนตรี และพนักงานมหาดไทยจากส่วนกลางแล้ว บุคคลสำคัญในท้องถิ่นปัตตานีก็เข้าร่วมพิธีกรรมอย่างพร้อมเพรียงกัน เช่น สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล กรรมการอิสลาม โต๊ะอิหม่าม โต๊ะอาเลม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พ่อค้า และประชาชน เมื่อถึงกำหนดฤกษ์ พระราชครูวามเทพมุนีวางศิลายันต์ลงในหลุม ให้โหรประจำทั้ง 4 ทิศ ซึ่งมี

ความหมายแทนเทวดา 4 ทิศทำพิธีที่ดินที่นำมา
จากมายอ โคกโพธิ์ ปะนาละ และในเมือง ลงในหลุม
ระหว่างนั้นพระสงฆ์สวดชัยมงคลคาถา พนักงาน
ประโคมแตรและดุริยางค์ “ส่วนกรรมการอิสลาม
โต๊ะอิหม่าม โต๊ะอาเล็ม จะได้สวดอำนวยพระตาม
ลัทธิในขณะนั้น” (พระยารัตนภักดี, 2515, น.98)

เมื่อยกเสาเสร็จแล้ว ข้าหลวงประจำจังหวัด
จะอ่านคำประกาศสัจจาธิษฐาน มีใจความถึงการ
น้อมนัสการพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ไหว้
เทวดาต่างๆ และให้สัจจวาจาว่า “ขออานุภาพ
คุณพระรัตนตรัยกับทั้งเทพยดาแม่ศรีทั้งหลาย จง
บันดาลดลให้เสนา อำมาตย์ทั้งสมณพราหมณาจารย์
นักบวช พ่อค้า ประชาชน ไม่ว่าเหล่าใดบรรดาที่
อาศัยอยู่ในขอบเขตต์ปัตตานีปริมณฑล จงมีน้ำใจ
บริสุทธิ์สะอาดซื่อสัตย์สุจริตต่อกรุงเทพมหานครฯ
ถวายเป็นความรักสวามิภักดิ์ต่อสมเด็จพระมหา
กษัตริย์ธิราชเจ้าสืบชั่ววันรันดร และให้ประกอบกิจ
ตามหน้าที่ของตนด้วยจิตรเป็นกุศลสัมมาชีพเพิ่ม
พูลโภคทรัพย์สมบัติสุขเกษมสำราญศิริสวัสดิ์
พิพัฒน์มงคล มีกมลเจริญด้วยศีลและธรรมเป็น
ประจำไม่เสื่อมคลาย กับให้ประชาชนจงมีใจ
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เห็นแก่การสาธารณะอันเป็นส่วนรวม
อย่ารุกล้ำแม่น้ำ ลำคลอง เขตต์การทางถนนหนทาง
และที่ดินของหลวง อนึ่งขอให้ปัตตานีเป็นแปลง
อาสีพอันสมบูรณ์เป็นถิ่นที่ชุ่มนุ้มน้ำการค้า มีความ
เจริญก้าวหน้า ประกอบด้วยเคหะสถานเป็นปึกแผ่น
แน่นหนาอนามัยสวयงามเป็นศรีสง่าเจริญตา
เจริญใจ ยิ่งเทอญ” (พระยารัตนภักดี, 2515, น.107)

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในการประกาศสัจจาธิษฐาน
นั้น มีการประกาศเป็นฉบับภาษามลายูอีกด้วย

นอกจากนี้ในเจตนารมณ์ของการสร้าง
หลักเมือง พระยารัตนภักดีก็แสดงให้เห็นว่า เป็น
เพราะ “ความสงบเรียบร้อยในจังหวัดปัตตานีเป็น

ไปในทางที่ไม่ราบรื่นเสมอมา ควรจัดพิธีให้เกิดเป็น
มงคลตามโบราณคดี” (พระยารัตนภักดี, 2515,
น.93) ด้วยเหตุดังนั้น หลักเมืองจึงมีฐานะเป็น
สัญลักษณ์หนึ่งของการที่ปัตตานีจะได้ผูกโยง
อำนาจเข้ากับกรุงเทพมหานครอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้น
โดยกระทำการผูกโยงนี้ผ่านพิธีกรรมทาง
โหราศาสตร์คือผูกดวงเมือง และ “โยงไว้กับกรุงเทพ
พระมหานคร” (พระยารัตนภักดี, 2515, น.111)

ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตด้วยว่า การสร้างหลักเมือง
ปัตตานี ในฐานะเป็นหน่วยทางวัฒนธรรมอันจำเพาะ
ดังที่ปรากฏว่ามีการเรียกปัตตานีในพิธีกรรมนี้ว่า
“ปริมณฑลปัตตานี” ที่ให้มีความหมายถึงเขต
มณฑลเดิมคือนราธิวาสและยะลาด้วย (พระยา
รัตนภักดี, 2515, น. 94) คือความสำนึกถึงการมีอยู่
ของความเป็นมลายูมุสลิมส่วนใหญ่ในพื้นที่ที่น่า
สนใจ โดยในพิธีกรรมก็พยายามสร้างความเข้าใจ
และความร่วมมือกับพี่น้องมุสลิมโดยการเชิญ
ตัวแทนทุกสาขา โดยเฉพาะด้านศาสนาและชุมชน
เข้ามามีบทบาทพร้อมด้วย ในคำประกาศสัจจาก็มี
การแปลเป็นภาษามลายู เพื่อสื่อสารกับคนมลายู
อย่างไรก็ดี ในกรณีของการใช้ “ดิน” จาก 4 ทิศเพื่อ

ฝั่งลงหลุมนั้น ก็ยังคงเป็นดินในเขตจังหวัดปัตตานี
อยู่นั่นเอง ไม่ได้ครอบคลุมดินจากจังหวัดปริมณฑล
แต่อย่างใด

หากพิจารณาพิธีกรรมดังกล่าวในบริบททาง
สังคมและการเมืองของปัตตานีในช่วงเวลาทศวรรษ
2490 จะพบว่าในขณะนั้นสถานการณ์ทางการเมือง
และการเคลื่อนไหวของประชาชนเชื้อสายมลายู
มุสลิมมีอย่างหนาตาขึ้น โดยเฉพาะกรณีการเรียก
ร้องของเหยื่อผู้พลีชีพที่ถูกตีความจากรัฐว่าเป็นปัญหา
ความมั่นคง กระทั่งถึงการสูญหายของผู้นำมลายู
มุสลิมผู้ได้รับการยกย่องผู้หนึ่ง หรือกรณีการปะทะ

ระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจ กับชาวบ้านดุซงญอ
จังหวัดนราธิวาส ระหว่างวันที่ 25-28 เมษายน พ.ศ.
2491 ตลอดจนการปรากฏของข้อเขียนขึ้นสำคัญ
ของอิบรอฮีม ชุกกรี เรื่อง “สยาเราะห์ กรือยาอันมลายู
ปะตานี” หรือ “ประวัติราชอาณาจักรมลายูปะตานี”
ที่ทำหน้าที่บันทึกความทรงจำ และสร้างความทรง
จำใหม่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ปัตตานีสมาัยโบราณ
จนต่อเนื่องมายังทศวรรษ 2490 อันรุนแรงนั้น

บริบทดังกล่าวนี้มีความเชื่อมโยงกับโบราณ
ราชประเพณีนี้อย่างเห็นได้ชัด แม้จะไม่ได้ถูกกล่าว
ถึงในเอกสารนี้ก็ตาม ■

เอกสารอ้างอิง

รัตนภักดี, พระยา. (2515). **ดินแดนไทยในแหลมทอง (แหลมมลายู)**. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในการที่
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้พระราชทานเพลิงศพ พระยารัตนภักดี
(แจ้ง สุวรรณจินดา) ท.จ., ท.ม. ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 19
มิถุนายน 2515.

พิงพันธุ์ เนตรรังสี (2552). ความทรงจำในเหตุการณ์ดุซงญอ พ.ศ. 2491. **วารสารรัฐสมิแล**, 30(3), 8-14.

พิเชฐ แสงทอง. (2552). ดุซงญอ: การเมืองเรื่องความทรงจำ [บทบรรณาธิการ]. **วารสารรัฐสมิแล**, 30(3), 2-7.

อิบรอฮีม ชุกกรี. (2549). **ประวัติราชอาณาจักรมลายูปะตานี**. เชียงใหม่: ซิลค์เวิร์ม.